

कानुनी साक्षरता शृंखला-7

अब कोही भोको नरहोस्

खाद्य सुरक्षा अधिनियम 2013

साक्षर भारत

राज्य स्रोत केन्द्र असम
राष्ट्रीय साक्षरता मिसन प्राधिकरण
मानव संसाधन विकाश मन्त्रालय
भारत सरकार

सत्यमेव जयते

न्याय विभाग
विधि तथा न्याय मन्त्रालय
भारत सरकार

ASSAM STATE LEGAL SERVICES AUTHORITY

1ST FLOOR, GAURHATI HIGH COURT, OLD BLOCK
GUWAHATI - 781001, ASSAM

PHONE: 0361 - 256434, FAX: 0361 - 260124

অসম ৰাষ্ট্ৰীয় আইন সেৱা প্ৰাধিকৰণ
গুৱাহাটী - ৭৮১০০১

No. ASLSA-38/2014/60

Dated: Guwahati the 29th April '2016

To
The Director,
State Resource Centre - Assam,
1- CD, Mandovi Apartments,
GNB Road, Ambari, Guwahati-781001
(Assam)

Sub: VETTING OF IEC MATERIALS ON LEGAL LITERACY COMPONENTS.

Ref.: Your letter no. SRC/170/97/654-56 dated 21.03.2016.

Dear Sir,

In inviting a reference to the subject as cited above, undersigned has the honor to state that the vetting of the IEC materials on legal literacy components in Nepali Language have been completed and are being returned herewith after minor modifications in sentence/word structuring and are shown in ink/pencil markings.

Rest of the IEC materials in Bengali language are also being carried out and are likely to be ready on or before 5th May'2016.

With best regards

Yours faithfully

(Mridul Kr. Saikia)
29/4/2016
Member Secretary i/c
Assam State Legal Services Authority

End:
As stated above.

170

अब कोही भोको नरहोस्

(खाद्य सुरक्षा अधिनियम 2013)

कानुनी साक्षरता शृंखला-7

साक्षर भारत

राज्य स्रोत केन्द्र असम
राष्ट्रीय साक्षरता मिसन प्राधिकरण
मानव संसाधन विकास मन्त्रालय
भारत सरकार

सत्यमेव जयते

न्याय विभाग
विधि तथा न्याय मन्त्रालय
भारत सरकार

Ab Kohi Bhoko Narahosh : This book is based on legal awareness for the neoliterates on Food Security Act 2013. This book is prepared by National Literacy Mission Authority and Department of Justice, Govt. of India, New Delhi. This book is translated and published by State Resource Centre Assam, 1-CD, Mandovi Apartments, GNB Road, Ambari, Guwahati-781001 (Assam)

March 2016 (1000)

मूल पुस्तक : अब कोई भूखा न रहे

पुस्तक तयार पार्न : सन्तोष नेवार, सतीश कुमार थिङ्गा,
कार्यशालामा : भक्त प्रसाद ढकाल, रितम कुमार प्रधान
सहयागीहरू :

भारत सरकार : राजेश देउली, योजना अधिकारी, अङ्गुल सक्सेना,
न्याय विभाग : योजना अधिकारी, गोविन्द वैश्य, राज्य संयोजक
विधि तथा न्याय
मन्त्रालयको तर्फबाट
कार्यशालामा उपस्थित
अधिकारीहरू :

प्रथम प्रकाशन : मार्च 2016 (1000)

प्रकाशक : राज्य स्रोत केन्द्र असम, माण्डवी एपार्टमेन्ट्स, जी एन बी
रोड, आमबारी, गुवाहाटी-781001

सम्पादन : अनुराधा बरूवा, प्रसन्न कुमार कलिता

मुद्रक : शराईघाट अफचेट प्राईभेट लिमिटेड
बामुणीमेदाम, गुवाहाटी-21

आभार

साक्षर भारत कार्यक्रम सितम्बर 2009 मा सुरु गरियो। कार्यक्रम अन्तर्गत देशको निम्न महिला साक्षरता दर 410 जिल्लाहरूमा सन्मिलित गरियो। साक्षर भारत कार्यक्रमको केन्द्र बिन्दु ग्रामीण इलाकाका महिलाहरू, अनुसूचित जाति, अनुसूचित जनजाति वर्ग औ अल्पसंख्यक समुदाय हो। कार्यक्रममा बुनियादी साक्षरताको साथै समतुल्यता कार्यक्रम, कौशल विकास औ शत-प्रतिशत शिक्षालाई जोडिएको छ।

साक्षरताले शिक्षार्थीहरूको दैनिक जीवनसंग अधिक जोडिएको औ रोचक बनाउने उद्देश्यले इन्टरपर्सनल मीडिया प्रचार प्रारंभ गरिसकेको छ। प्रचारमा जुन प्रमुख विषयहरू समावेश गरिएको थियो छ त्यसमध्ये कानुनी साक्षरता पनि एउटा प्रमुख विषय हो।

कानुनी साक्षरताको विषयमा सबैलाई जानकारी उपलब्ध गराउन कानुनी साक्षरता शृङ्खलाको निर्माण गरिएको छ। भारत सरकारको मानव संसाधन विकास मन्त्रालयको अधीनको राष्ट्रिय साक्षरता मिसन प्राधिकरण र विधि तथा न्याय मन्त्रालय (न्याय विभाग) को मातहतमा गुवाहाटीमा आयोजित कार्यशालामा असम (असमीया भाषा), त्रिपुरा (बाङ्ला भाषा) र सिक्किम (नेपाली भाषा) का विशेषज्ञ, लेखक तथा राज्य कानुनी सेवा प्राधिकरणको सहयोगमा कानुनी साक्षरता सामग्री तयार पारिएको हो।

कानुनी साक्षरता सामग्रीको निर्माणमा न्याय विभाग, न्याय मंत्रालय: भारत सरकार औ (A2J NE & JK) प्रकल्प प्रबन्धन समूहद्वारा तकनिकी सहयोग प्रदान गरिएको सामग्रीको अनुमोदन न्याय विभाग, न्याय मंत्रालय भारत सरकारद्वारा गरिन्छ। राष्ट्रिय साक्षरता मिशन प्राधिकरण सबै संस्था र विभागहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछ। आशा गरिन्छ यी सामग्री कानुनी साक्षरताप्रति जनसाधरणमा कानुनी जागरूकता ल्याउन सफल हुनेछ।

राष्ट्रिय साक्षरता मिशन प्राधिकरण
मानव संसाधन विकास मंत्रालय, नई दिल्ली

हाम्रा दुई कुरा

स्रोत केन्द्र असमले थी पुस्तिकाहरू नेपालीमा अनुवाद गरेर प्रकाशन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। गुवाहाटीमा आयोजित लेख तयारी कार्यशालामा थी पुस्तिकाहरू नेपालीमा अनुवाद गरिएको छ। अनुदित पुस्तिकाहरू असम राज्य कानुनी सेवा प्राधिकरणद्वारा अनुमोदित भएका छन्। यसै अवसरमा कार्यशालामा सहभागी प्रत्येक व्यक्तिलाई धन्यवाद ज्ञापन गरिन्छ। आशा छ थी पुस्तिकाहरूलाई पाठकले स्वागत गर्ने।

समीरण ब्रह्म
निदेशक
राज्य स्रोत केन्द्र

अब कोही भोको नरहोस्

“धने, यो बीरेको मगज खुस्केको कि क्या हो?” नन्दु काकाले धनेलाई सोधे।

“किन? के भयो?” धनेले सोध्यो।

“के हुनु थियो र? पूरै गाउँमा भन्दै हिंडेको छ सरकारले अति कम मूल्यमा सबै गरीबहरुलाई अन्न दिने भएको छ अरे।”

“ए। यसो भन्दै हिंडदैछ र? पक्का त्यसको मगज खुस्केको हुनपर्छ। यस्तो पनि हुन्छ र?” नन्दु काकाले भने।

“सरकारले यसो गरेको खण्डमा हामी खुसी किन नहुनू र? यसमा दिक्कत मान्ने कुनै कुरै छैन।” कान्छीमाया बोली।

“नन्दु काकाले सबैलाई भने लोक शिक्षा केन्द्रको प्रेरक भक्तलाई सोध्न जाऔं।”

सबै लोक शिक्षा केन्द्र गए। “नमस्ते, भक्त भाइ” नन्दु काकाले भने। “नमस्ते, आउनुहोस्।” सबैलाई अभिवादन गरेर भित्र बोलाए।

“भक्त भाइ, हामी सरकारको खाद्यान्न योजना विषयमा जान्न आएका हौं।”

“एकदम ठीक, बस्नुहोस।”

प्रेरक भक्तले खाद्यान्न योजना विषयमा भन्न थाले
“गरीबहरूको निम्ति सरकारले सरल जीवन बिताउन पौष्टिक
गुणले परिपूर्ण खाद्य पदार्थ उपलब्ध गराउन चाहन्छ।”

नन्दु काकाले सोधे - “योजनाबाट हामीलाई के फायदा
छ?”

“यस योजनाबाट हामी चामल, आटा आदि एकदम कम
मूल्यमा पाउन सक्छौं” - भक्तले बुझाए। कान्छीमायाले
सोधिन् - “महिलाहरूलाई के लाभ छ?”

गर्भवती औ शिशुलाई स्तनपान गराउने महिलाहरूलाई खास
प्रावधान छ। जुन परिवारको अभिभावक महिला छिन् भने
उनको नाममा नै परिवारको मुखियाको हिसाबले सहुलियत
कार्ड बनिने छ।” भक्तले भने।

“कार्ड कहाँ बनिन्छ?” धने काकाले सोधे।

भक्तले जबाफ दिए - “ग्राम पंचायत वा खाद्य विभागको
कार्यलयमा बनिन्छ।”

धने काकाले फेरि सोधे - “यी खाद्यान्न कहाँ पाइन्छ?”

भक्तले भने - “सरकारी उचित मूल्यको दोकानको माध्यमबाट पाउन सकिन्छ।”

कान्छीमायाले सोधिन् - “एक महिनामा कति खाद्यान्न पाइन्छ?”

प्रत्येक परिवारलाई महिनामा 35 किलो खाद्यान्न पाइन्छ। भक्तले जवाफ दिए।

खुशी व्यक्त गर्दै धने काकाले भने - “भक्त तिमीलाई धन्यवाद। तिमीले सबै जानकारी दियौ। अबउसो हाम्रो गाउँमा कोही भोको बस्दैनन्।”

“ठीक कुरा भन्नुभयो।” खुसी हुँदै कान्छीमायाले भनिन्।

राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम 2013 का महत्वपूर्ण बुँदाहरू

- * सामान्य जीवनयापनको निम्ति आवश्यक, पर्याप्त मात्रामा तथा पोषक गुणले पूर्ण खाद्य पदार्थ साधरण जनतालाई सुलभ मूल्यमा उपलब्ध गराउँदै खाद्य सुरक्षा निश्चित गर्नु।
- * साधारण जनताको निम्ति खाद्य औ पोषण सम्बन्धी सुरक्षा र यस सम्बन्धित व्यवस्थाको निम्ति कानुनी प्रावधान यसप्रकार छन -
- * **सुलभ दरको पसल** - आवश्यक वस्तु अधिनियम, 1955 को धारा 3 अन्तर्गत यस प्रकारको दोकान जहाँ राशन कार्डधारकको निम्ति सार्वजनिक वितरण प्रणालीको सामानहरू वितरण गर्ने लाइसेंस दिइएको छ।
- * **खाद्यान्न** - चामल, गहुँ, मोटो अनाज वा उसको सामान कुनै वस्तु जसको गुणवत्ताको अनुरूप भए

केन्द्र सरकारद्वारा समय समयमा दिइएको आदेशद्वारा तय होस् ।

- * **खाद्य सुरक्षा** - खाद्य सुरक्षाको तात्पर्य कानूनद्वारा बनाएको नियम । यस नियम तहत खाद्यान्न अनि भोजनको उचित मात्रा प्रदान गरिने संग सम्बन्धित होस् ।
- * **ग्रामीण क्षेत्र** - ग्रामीण क्षेत्र अधिनियमको अनुसार स्थापित वा गठित नगरीय निकाय अथवा छाउनी बोर्ड को अर्न्तगत कुनै पनि क्षेत्र वाहेक कुनै पनि राज्यको क्षेत्र यस कानूनको क्षेत्राधिकारमा हुने छ ।
- * **लक्षित सार्वजनिक वितरण प्रणाली** - उचित दरको दोकानको माध्यमद्वारा राशन कार्डधारकलाई आवश्यक वस्तु वितरणको व्यवस्थाको प्रावधान ।

कानुनी प्रावदान -

- * गर्भवती स्त्रीलाई अनि स्तनपान गराउने आमाहरूलाई पौष्टिक आहारको सहायता ।

* अधिनियम अर्न्तगत हकदार व्यक्तिलाई खाद्यान्न वा उनको हकको भोजन न पाएमा खाद्य सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने अधिकार।

अधिकार हक :

लक्षित सार्वजनिक वितरण प्रणाली अर्न्तगत पछौटे परिवारलाई अन्त्योदय अन्न योजनामा वित्तीय सहायता व कम्ती कीमतमा प्रति परिवारलाई प्रतिमाह 35 किलोग्राम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने अधिकार।

* कक्षा 8 सम्म वा छ देखि चौध वर्ष सम्मका बाल-बालिकालाई पौष्टिक आहारको व्यवस्था

- 6 महिनादेखि 6 वर्षको आयुवर्गका नानीहरुलाई निःशुल्क भोजनको अधिकार।

- राज्य सरकार, स्थानीय आगंनवाडीको माध्यमबाट यस्ता नानीहरुलाई पौष्टिक आहार उपलब्ध गराउँछ।

शिकायत निवारण तंत्र :

- * यस अधिनियम अर्न्तगत प्रत्येक राज्य सरकारद्वारा शिकायतको हल गर्ने व्यवस्था गरिने अनि कल सेन्टर हेल्प लाइन स्थापित गरिनेछ एवं नोडल अधिकारीको नियुक्ति गरिनेछ।
- * जिल्ला स्तरमा पनि जिल्ला शिकायत अधिकारीको पनि नियुक्ति गरिने प्रावधान गरिएको छ।
- * शिकायतकर्ताले जिल्ला वा राज्य खाद्य आयोग समक्ष अपिल दायर गर्न सक्नेछन्।

राज्य खाद्य आयोगको जाँचसंग सम्बन्धित शक्तिहरु :

राज्य खाद्य आयोगलाई सबै प्रकारको शक्ति प्राप्त हुनेछ, जो सिविल प्रक्रिया संहिता 1908 को अधीन मामलामा विचार गर्ने सिविल न्यायालयलाई प्राप्त हुनेछ। यो यस प्रकार हुनेछ :

- * कुनै पनि व्यक्तिलाई बोलाउनु अनि हाजिर गराउनु तथा सपथद्वारा मामलाको विचार गर्नु ।
- * मामला सम्बन्धित दस्तावेज पेश गर्नु ।

दण्ड :

यस कानूनको प्रावधान अर्न्तगत यदि कसैले लोक सेवक अथवा जिल्ला शिकायत निवारण अधिकारीको सिफारिशलाई अवहेलना गरे वा दोषी भएमा सुनुवाईमा पाँच हजार रूपियाँसम्म दण्डित गरिनेछ ।

प्रकाशित पुस्तिकाहरू

- १) आँखा खुल्यो
- २) कुरा मिल्यो
- ३) मायाको पाठशाला
- ४) मर्यदाको प्रश्न
- ५) सुचनाको अधिकार ऐन २००५
- ६) आशाको करिण
- ७) अब कोही णोको नरहोस
- ८) अत्याचारको अन्त
- ९) रमेशले न्याय पायो
- १०) हाम्रो जंगल हाम्रो धरोहर
- ११) भारत सरकारका प्रमुख योजनाहरू

Sakshar Bharat

STATE RESOURCE CENTRE ASSAM

1-CD, Mandovi Apartments, GNB Road

Ambari, Guwahati-781001

E-mail-srcassam@hotmail.com

A2J (NE&JK)

Copies .....